

KALE-İ SULTANIYE ANLAŞMASI'NIN GİZLİ GÖRÜŞMELERİ

Dr. Süheyla YENİDÜNYA*

ÖZET

5 Ocak 1809'da İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan Kale-i Sultaniye anlaşması ile Babiâli Fransa ile arasına politik anlamda mesafe koyarken İngiltere ile işbirliği yapmaya başladı. Ancak bu köklü değişim bir anda gerçekleşmemiş, bilakis 1807'de Osmanlı devleti ve İngiltere arasında yapılan gizli görüşmeler sonucunda meydana gelmiştir. Bu çalışmada söz konusu görüşmeler ele alınacak ve Babiâli'nin dış politikasında yaşanan bu değişimin arka planı verilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halet Efendi, Arthur Paget, Kale-i Sultaniye, İngiltere, IV.Mustafa

SECRET NEGOTIATIONS OF KALE-I SULTANIYE TREATY

ABSTRACT

By the Kale-i Sultaniye agreement, which was signed by the Ottoman Empire and Britain in 5 January 1809, Sublime Porte began to collaborate with the Britain, while she was putting political distance between her and France. However, this radical change didn't occur instantly, on the contrary it was the result of secret talks which were held in 1807, by the new allies. In This study, the negotiations which were mentioned above, will be examine and the background of the changes in the foreign policy of the Sublime Porte, after the Kale-i Sultaniye agreement will be tried to be reflected.

Keywords: Halet Efendi, Arthur Paget, Kale-i Sultaniye, Great Britain, IV.Mustafa

* Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Araştırma Görevlisi

5 Ocak 1809'da İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan Kale-i Sultaniye Anlaşması¹ Bâbıali'de uzun süreden beri var olan Fransa'ya bağımlı dış politikanın², yerini İngiltere'ye bıraktığının

¹ Mehmet Emin Vahid Efendi ve Sir Robert Adair'in Kasım 1808'de Çanakkale de buluşmaları ve Kale-i Sultaniye Anlaşması ile sonuçlanan görüşmeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Erol Çağlar, *Mehmet Emin Vahid Efendi'nin Fransa Sefareti ve İngiltere ile Yapılan Görüşmelere Dair Tahriri*; İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002. Kale-i Sultaniye Anlaşması'nın tam metni için bkz: *Muahedat Mecmuası*, C.I, Ceride-i Askeri Matbaası, 1294, s. 266-270.

² Fransa'yı Mısır'dan çıkarmak için İngiltere ve Rusya ile ittifak kuran [23 Aralık 1798'de Rusya ile 5 Ocak 1799'da İngiltere ile ittifak anlaşmaları imzalamıştır. İttifakların tam metni ve tasdikleri için bkz: *Muahedat Mecmuası*, C.IV, s.14-34; Ahmed Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C. VIII, Dersaadet 1309 (ikinci baskı) s.338-347] Osmanlı Devleti, müttefikleri sayesinde amacına ulaşmıştı ancak bu badirenin hemen arkasından bu sefer de halihazırda müttefik olduğu Rusya'yla Yediada'da; İngiltere'yle de Mısır'da karşı karşıya kaldı. Bu durum ise Babıali'nin İngiliz-Rus kutuplu siyasetten uzaklaşarak yeniden Fransa'ya meyl etmesine neden olmuştur. İstanbul'da ibre tekrar Fransa'ya dönerken Napolyon'dan gelen barış teklifi üzerine 9 Ekim 1801 tarihinde Osmanlı Elçisi Seyyid Ali Efendi ve Talleyrand arasında ön barış protokolünün (Driault, *Selim-i Salis ve Napolyon, Sebastiani ve Gardan*, (terc. Köprülüzade Mehmet Fuad) Dersaadet 1329, s. 29) imzalanmasından sonra Amedi Galib Efendi Fransa'ya gönderilmiş (Amedi Galib Efendi'nin Paris'te ki murahhaslığı ve gönderdiği raporlar için bkz: İsmail Hakkı Uzunçarşılı "Amedi Galib Efendi'nin Murahhaslığı ve Paris'ten Gönderdiği Şifreli Mektuplar", *Belleten*, C.I Ankara 1937, s.357-410) ve Paris Antlaşması 26 Haziran 1802 tarihinde nihai şeklini almıştır [Ayrıntı için bkz: Vasıf, *Tarih-i Vasıf*, Milli Kütüphane Mikrofilm Arşivi No: 608, C.II 10b-12a; Ahmed Cevdet Paşa, *a.g.e.*, C. VII, s.161-162; 361-363; *Muahedat Mecmuası*, C.I, s.14-34. Adı geçen kaynaklarda Paris Anlaşması'nın tarihi 26 Haziran 1802 (24 Safer 1217) olarak verilirken Driault bu tarihi 26 Temmuz 1802 olarak kaydetmiştir (Bkz: Driault, *a.g.e.*, s. 29)]. Böylece Napolyon Avrupa'ya karşı Babıali'nin tarafsızlığını sağlıyor; Mısır seferi sonucunda devletlerarası münasebetlerde tek başına bir kuvvet olmaktan çıktığını anlayan Osmanlı Devleti ise günden güne artan Rus ve İngiliz tehdidine karşı Fransa'nın desteğini kazanıyordu. Napolyon kısa bir süre içerisinde Babıali'deki dengelerin Fransa lehine değişmesini sağladığı gibi İstanbul'daki elçisi Sebastiani Osmanlı devletinin dış politikasının en büyük belirleyicisi olmuştur. Sebastiani kısa sürede gönderilme amacını gerçekleştirerek Eflak ve Boğdan voyvodalarının değiştirilmesi gibi bir sorun yaratmış ve nihayetinde Rusya ve Osmanlı Devleti'nin arasında yeni bir savaşın başlamasına neden olmuştur. Bu savaş esnasında İngiltere'nin müttefikleri Rusya'nın yanında yer alması hatta gemilerini

göstergesidir. Ayrıca bu anlaşma ile Osmanlı Devleti savaş halinde olduğu Rusya'ya karşı güçlü bir müttefik bulmuş, İngiltere ise İstanbul ve Çanakkale boğazlarında üstünlüğü ele geçirmiştir. Ancak devletlerarasında yapılan anlaşmaların göz önünde yaşanan gelişim süreçleri, imzalanmaları ve içerdiği maddelerin dışında, bir de kapalı kapılar arkasında yürütülenler vardır ki bunu değil kamuoyu her iki tarafın birçok üst düzey bürokratları dahi bilmez. Devletlerin içinde buldukları ekonomik, idarî, sosyal şartlar, takip ettikleri dış politikalar, devletler arasında olan ilişkilerdeki dengelerin gözetimi, bu gizlilik sürecinin yaşanmasının nedenlerinin başında gelmektedir. Dolayısıyla çalışmamız da Bâbıali'de tüm dengeleri değiştiren anlaşmanın imza tarihinden yaklaşık bir buçuk yıl önce Reisülküttap Hâlet Efendi(1760-1822)³ ile İstanbul Boğazı'na gelen İngiltere temsilcisi Arthur Paget arasında yapılan ve anlaşmanın ana hatlarının çizildiği gizli görüşmeler ele alınacaktır.

1806'da Eflak ve Boğdan beyleri meselesi sebebiyle⁴ çıkan Osmanlı-Rus savaşında İngiltere, müttefiki olan Rusya'nın yanında yer almıştı.

İstanbul Boğazı'na kadar sokması Babıali'yi Fransa'nın desteğine adeta mecbur bırakmıştır. Napolyon ise Rusya ile imzalayacağı anlaşmada Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü koruyacağı vaadiyle değil dış politika, vali atamaları, Divan tercümanının öldürülmesi gibi devletin içişlerine ait meselelerde bile söz sahibi olmuştur. Böylelikle Bâbıali'de Fransa odaklı siyaset Fransız-Rus Tilsit mütarekesine kadar kesintisiz devam etmiş, ancak anlaşmada Napolyon'un vaatlerini yerine getirmediği gibi Osmanlı topraklarını pazarlık konusu yapması ve nihayetinde Erfurt Anlaşması'yla da Bâbıali'yi tamamen saf dışı bırakması Osmanlı Devleti'nin rotasını İngiltere'ye çevirmesine neden olmuştur.

³ Hâlet Efendi'nin biyografisi ve faaliyetleri hakkında bkz: Süheyla Yenidünya, *Hâlet Efendi'nin Hayatı İdari ve Siyasi Faaliyetleri (1760-1822)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2009.

⁴ Mısır seferinden sonra Osmanlı Devleti ile Paris Barış Anlaşması'nı imzalayan Napolyon'un amacı aslında bu sefer nedeniyle Babıali'de, Rusya ve İngiltere'ye kaptırılmış olduğu üstünlüğü yeniden elde etmektir. Elçi olarak gönderdiği Sebastiani'nin en büyük görevlerinden biri Osmanlı Devleti'ni eski müttefikleri İngiltere ve Rusya'dan ayırarak Fransa'nın tarafına çekmektir. Bu doğrultuda sistemli bir çalışma yürüten Sebastiani ilk olarak Rusya taraftarlıkları bilinen Eflak Boğdan voyvodaları Aleksandre İpsilanti ve Aleksandre Mavrozi'nin azledilmesi ve yerlerine Fransa yanlısı olan Soço ve Kallimaki ailelerinden atamalar yapılması için girişimde bulundu. Bâbıali Rusya ile daha önce imzalamış olduğu Küçük Kaynarca (17 Temmuz 1774) ve Aynalıkavak Tenkihnamesi'nin (Ocak 1779) bu konuda bağlayıcılığını ileri sürerek bir müddet Sebastiani'yi oyalamaya çalıştı[Söz konusu anlaşmalar ve ilgili maddeleri için bkz: *Muahadat Mecmuası*, IV/ 2-4; Ahmed Resit, *Haritalı ve Resimli Mükemmel*

Tarih-i Osmani II. Dersaadet 1328, s.328-329; Roderic H. Davison, “Küçük Kaynarca Antlaşması'nın Yeniden Tenkidi”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, (çev. Erol Aköğretmen), İstanbul 1981 s.343-368; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV/I, Ankara 1988, s. 424; Osman Köse, *1774 Küçük Kaynarca Antlaşması*, Ankara 2006] Üstelik Osmanlı Devleti 1802 tarihli bir fermanla Eflak ve Boğdan üzerindeki idari haklarını minimum düzeye indirgemişti (BOA., HAT 45855, 45918 Ç). Sebastiani'ye göre ise, Fransa'yla daha önce imzaladığı anlaşma gereğince Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü ve istiklalini tanımış olan Rusya'nın Eflak ve Boğdan üzerinde isteklerinin geçerliliği de ortadan kalkmıştı. İsrar etmesi halinde ise anlaşma şartlarına aykırı davranmış olacak ve Fransa'yı karşısına alacaktı. (BOA.; HAT 1741). Nihayetinde Babıâli, Sebastiani'nin ısrarları ve taahhütleri karşısında 24 Ağustos 1806'da voyvodaları görevlerinden alarak Boğdan voyvodalığına İskerlet Kallimaki'yi, Eflak voyvodalığına Drokozade Aleksandre Soço'yu ve Divan-ı hümâyûn tercümanlığına da Hançerlizade Aleko Bey'i atadı. Rusya taraftarı olan voyvodaların azledilmeleri ve haleflerinin Fransa taraftarı olan ailelerden seçilmeleri, Babıâli'de Rus siyasetinin kalesi olan Yusuf Ağa'nın Mekke'ye sürgün edilmesi, Sebastiani'nin teamüllere aykırı bir şekilde silah kuşanmış olarak III. Selim'in huzuruna çıkıp uzun saatler görüşmesi ve onun telkinleri sonucunda Rus gemilerinin Karadeniz'e geçişlerinin diplomatik yollarla engellenmeye çalışılması artık en azından Sultanın nazarında Rusya devrinin kapandığını ve Fransa devrinin başladığını açıkça ortaya koyuyordu. Ancak işler Babıâli'nin hesapladığı gibi gitmedi. Rusya azledilen voyvodaların hemen iadesini talep ediyor aksi halde diplomatik ilişkilerini keseceğini sert bir dille bildiriyordu. Babıâli ilk anda İngiliz elçisinin de yardımıyla bu krizi atlattı (BOA., HAT 16154). Ancak bu sırada Edirne Vak'ası'nın patlak vermesi Rumeli ve Arabistan'daki ihtilallerin devam etmesi Babıâli'ye fazla hareket imkânı tanııyordu. Üstelik İngiltere de ilk andaki desteğini çekerek müttefiki olan Rusya'nın talebinin kabul edilmesi yönünde Babıâli'yi zorlamaya başladı. III. Selim her ne kadar Fransa taraftarı olsa da Babıâli'de İngiltere yanlılarının sayısı az değildi. Sonuç olarak Babıâli büyük bir çaresizlik içerisinde İpsilanti ve Mavrozi'yi 16 Ekim 1806 tarihinde yeniden eski görevlerine atadı. Babıâli Rusya karşısında bu şekilde geri adım atarken, Sebastiani'ye ise Rusya ile yapılan anlaşmalara aykırı olarak görev süreleri dolmadan azl edilen voyvodaların mecburen görevlerine iade edildiğini bildiriyordu (BOA., HAT 46891). Rusya ile yaşanan krizi halletmenin rahatlığını yaşayan Babıâli'nin bu sükûnet hali uzun sürmedi. Fransa ile savaş hazırlığı içinde olan ve kendisine karşı muhtemel bir Osmanlı-Fransa ittifakı endişesi taşıyan Rusya, Eflak ve Boğdan eyaletleri ile Turla ve Tuna havalisini ele geçirmek üzere General Michelson komutasında 60 bin kişilik bir ordu ile bölgeyi işgale başladı. Böylelikle görünürde Eflak Boğdan voyvodaları değişikliği nedeniyle gerçekte ise Babıâli'de, dengenin Fransa lehine değişmesi sebebiyle 22 Aralık 1806'da Rusya seferi başlamış oldu.

Fransa'yla savaş halinde olan Rusya'nın, Osmanlı Devleti'yle de savaşması, iki cephe arasında kalmasına ve bu da Fransa karşısındaki savaş gücünün azalmasına neden olacaktı. Bu durumdan rahatsız olan İngiltere, Osmanlı Devleti'ni savaştan vazgeçirebilmek için baskı uygulamaya başladı. Bu amaçla Osmanlı Devleti'nden 1799 ittifakını yenilemesini, Osmanlı donanmasının ve boğazların İngiltere'ye teslim edilmesini, barış yapıncaya kadar da Eflak ve Boğdan'ın Rusya'da kalmasını talep ediyordu. Tekliflerinin kabulü halinde Bender ve Hotin kalelerinin Rusya'dan geri alınmasına kefil olacaktı. Aksi halde Bozcaada önlerinde bekleyen İngiliz donanmasının Çanakkale Boğazı'ndan içeri gireceğini bildirdi.

Osmanlı Devleti, Fransa büyükelçisi Sebastiani'nin⁵ de teşvikleriyle 25 Ocak 1807'de İngiltere'nin isteklerini reddedince İngiliz elçisi Arbundhot İstanbul'u terk edip Bozcaada önlerinde bekleyen İngiliz donanmasının yanına gidiyor⁶, ve hemen ardından İngiliz donanması (18 Şubat 1807) Çanakkale Boğazı'ndan içeri girip, Naraburnu'nda bulunan 6 parçalık Osmanlı donanmasını tahrip ederek 19 Şubat günü Yedikule açıklarına demir atıyordu. İngiliz Donanması'nın İstanbul önlerine gelmesi devlet adamları ve başkent halkı kadar Fransız elçisi Sebastiani'yi de endişelendirdi. Çünkü iki ülke arasında bir savaş çıkacak olursa bu sefer Osmanlı Devleti iki cephe arasında kalacak ve Rusya rahatlayacaktı. Asker kökenli olan Sebastiani hemen harekete geçerek sarayı ve Babiâli'yi cesaretlendirmek ve direnmeye teşvik etmek için her türlü çabayı gösterdi. Onun telkin ve teşvikleriyle Osmanlı Devleti direnmeye karar verdi ve İstanbul'da savunma hazırlıkları yapıldı⁷.

⁵ Napolyon'un kız kardeşinin kocası olan (Cabi Ömer Efendi, *Cabi Tarihi*, (Haz. Mehmet Ali Beyhan), C.I, Ankara 2003, s. 18), General Horace Comte Sebastiani, Mısır Seferi'nden hemen sonra görünüşte Kuzey Afrika sahillerindeki Fransa ticaretini denetlemek gerçekte ise İstanbul'da III. Selim ile görüşerek Osmanlı Devleti'ni Fransa tarafına çekmek için gönderilmişti. Napolyon ile olan akrabalığı ve daha önceki tecrübesi göz önüne alındığında Sebastiani'nin elçi olarak seçilmesinin tesadüfi olmadığı ve Napolyon'un, Osmanlı Devletini müttefikleri olan Rusya ve İngiltere'den ayırmak için özellikle Sebastiani'yi gönderdiği anlaşılmaktadır. Sebastiani 28 Ağustos 1806 tarihinde Fransa Büyükelçisi sıfatıyla İstanbul'a gelmiştir [Driault, *a.g.e.*, s.29-30].

⁶ BOA., HAT 7435; İngiliz elçisi Arbundhot'un firarı hakkında bkz: Ahmed Asım, *Tarih-i Asım*, C.I, İstanbul 1867, s. 216-218.

⁷ İngiliz Donanması'nın İstanbul önlerine gelmesi ve savunma hazırlıkları için bkz: Ahmed Asım *a.g.e.*, C.I s. 223-234; Cabi Ömer Efendi, *a.g.e.*, C.I, s.102-110; Ebu Bekir Efendi, *Vaka-i Cedid*, İstanbul 1332, s.15; Fahri Çetin Derin, "Yayla İmamı Risalesi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, İstanbul 1973, s. 219-221.

Sebastiani'nin önderliğinde yapılan savunma hazırlıkları etkisini gösteriyor ve 2 Mart'ta İngiliz Donanması İstanbul'dan ayrılıyordu. Böylece İngiltere'nin Osmanlı Devleti üzerinde yaptığı baskı hem siyasî hem de askerî anlamda başarısızlığa uğramış oldu. Ancak Babıâli üzerindeki kontrol gücünü tamamıyla Fransa'ya kaptırmak istemeyen İngiltere, 17 Mart 1807 de İskenderiye'yi zapt etti. Böylelikle hem Babıâli'yi baskı altında tutmayı hem de Akdeniz'de hâlâ etkin olduğunu dünya kamuoyuna göstermeyi tasarlamıştı. Ancak ilk anda alınan başarılarla rağmen Mısır'daki gidişat burada fazla tutunamayacaklarını göstermekteydi. Bu sırada İngiltere'nin korktuğu başına geldi ve Rusya Fransa'yla Tilsit Mütarekesi'ni⁸ (9 Temmuz 1807) imzaladı. İngiltere müttefiki olan Rusya'dan bu şekilde bir darbe yerken 1807 Eylül'ünde de İskenderiye'deki İngiliz kuvvetleri Mehmet Ali Paşa'ya teslim oldu.

İstanbul'dan sonra Mısır'da da umduğunu bulamayan İngiltere, Osmanlı Devleti'nin elinden gitmesine ve tamamıyla Fransa etkisi altına girmesine göz yumamazdı. Bu yüzden Osmanlı Devleti ile barış yapmak üzere diplomatik temas kurmaya karar verdi. İngiliz hükümetinin görevlendirdiği Arthur Paget 1807 Temmuz'unda⁹ Bozcaada önlerine geldi¹⁰. Arthur Paget İngiltere'nin, Osmanlı Devleti ile yeniden barış yapma taraftarı olduğunu ve bu yüzden barış görüşmelerine başlamak istediğini Boğaz Seraskeri İsmail Paşa'ya bildirdi. Ancak bu teklife Babıâli cephesinde muhalefet edenler bulunmaktaydı. Muhalif cephe çok kısa bir süre önce İstanbul'a saldırmaya kadar ileri giden İngilizlerin bu cüretlerini affedilmeyecek bir ihanet olarak görüyordu. Öte yandan Fransa ile yeni bir ittifak yapılması için imzalanan teminat senetlerinin daha mürekkebi

⁸ Fransa ve Rusya arasında 9 Temmuz 1807 tarihinde imzalanan Tilsit Mütarekesi'nin genel ve Osmanlı Devleti'ne ait maddeleri için bkz: Albert Vandal, *Napoleon Et Alexandre*, Paris 1911, I/499-505; Driault, *a.g.e.*, s. 221; Ahmed Cevdet Paşa, *a.g.e.*, C. VIII, s. 225.

⁹ İngiltere temsilcisinin boğaz önlerine ne zaman geldiğine dair kesin bir kayıt yoktur. Verilen tarih Hâlet Efendi'nin 27 C 1222 (2 Ağustos 1807) tarihli bir takririndeki "...İngiltereli murahhasına mektup tahriri ile boğazda tevkif olunarak ne vech ile muamele olunmak iktiza edeceğini..." (BOA. HAT16197) ve 16 Receb 1222 (19 Eylül 1807) tarihinde Fransa elçisi Sebastiani ile yapılan bir mükâlemede Sebastiani'nin "...bundan iki ay mukaddem İngiltere donanması boğaza geldikde.." (BOA. HAT16179) şeklindeki ifadelerinden yola çıkılarak tespit edilmiştir.

¹⁰ Juchereau de Saint-Denys, *Revolutions de Constantinople En 1807 Et 1808*, Paris 1819, II/152; Nicolea JORGA, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, (terc. Nilüfer Epçeli), C.V, İstanbul 2005, s. 156.

kurumadan onun can düşmanları ile anlaşma yapmak ittifakın başlamadan bitmesine neden olurdu ki Babiâli böyle bir kaybı göze alabilecek durumda değildi. Üstelik İngiltere'nin Babiâli'yi yıldırma için oynayabilecek başka bir kartı kalmadığı gibi donanmasının zayıflığına dair söylentiler de günden güne artmaktaydı. Yani artık hiçbir şekilde Osmanlı Devleti'ne zarar verebilecek bir konumda bulunmuyordu. Zor durumda olan donanmasına zahire verilmemesi ve ticaretinin engellenmesi halinde İngiltere, Osmanlı sularından tamamen silinebilirdi. Bu durumda İngiltere ile görüşmeler ancak zihinleri karıştırarak zaman kazanmak adına ve Fransa elçisi Sebastiani'nin onayı ile olabilirdi. Böylece Fransa'nın tepkisi de önlenenecekti¹¹.

Devletin zirvesinde ise özellikle Fransa faktörü üzerinde önemle durulmaktaydı. İngilizlerle yapılacak bir anlaşmanın Fransa ile ilişkilerin sonu anlamına geleceği kimsenin hatırlatmasına gerek kalmayacak derecede ortadaydı. Fransa elçisi Sebastiani'nin, Sıtkı Efendi'nin Londra'da kalmasına tahammül gösteremezken bir de İngiltere temsilcisi'nin Babiâli ile anlaşma yapmak üzere geldiğini duyması İstanbul'da büyük bir gürültü koparmasına yetmişti. Hatta İngiliz murahhasının kabul edilmesi halinde gitme tehdidinde bulunarak Babiâli'nin gözünü korkutmaya çalışmıştı. Ancak Babiâli, Tilsit Mütarekesi'nden sonra Fransa'ya güvenilemeyeceğini tam manasıyla öğrenmişti¹². Üstelik, Sebastiani'nin İngiltere'ye karşı olan hassasiyetinden de bu şekilde gayet rahat yararlanılabilmekteydi. Nitekim Fransa'nın Rusya'yla yapacağı esas anlaşmada Osmanlı Devleti'nin bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü tanıdığını belirten bir şartı koymayı taahhüt etmesi halinde İngiltere murahhasının kabul edilmeyeceği Sebastiani'ye bildirildi. Sonuç olarak iki tarafı da bu maddelerin kabulüne dair yazılı teminat vermeyi kabul etti¹³.

Sebastiani aldığı teminata rağmen İngilizlerin bu konudaki ısrarından günden güne rahatsız oluyor ve her fırsatta Babiâli'ye, Tilsit Mütarekesi'nde Napolyon'un üstüne düşen görevi yerine getirdiğini hatırlatıyordu. Napolyon Rusya ile Osmanlı Devleti arasında Slobozia Mütarekesi'nin (25 Ağustos 1807)¹⁴ yapılmasını sağlamıştı. Ancak yardımlarının devam etmesi için Osmanlı-İngiliz anlaşmasının kesinlikle olmayacağına dair resmi bir yazı verilmesini istiyordu. Yani Sebastiani Osmanlı Devleti'nin İngiltere ile yapacağı bir anlaşma ile hem Fransa'yı hem de Rusya'yı karşısına alacağı

¹¹ BOA., A.MKT. 816/14

¹² M. Cavid Baysun, "Mustafa IV", *İslam Ansiklopedisi, (İ.A)*, C. II, Eskişehir 2001, s. 195-211.

¹³ BOA., HAT 54114-B.

¹⁴ Slobozia Mütarekesi'nin ayrıntıları için bkz: Süheyla Yenidünya, *a.g.e.*, s. 95-105.

tehdidinde bulunuyordu¹⁵. Bu gayet açık tehdit karşısında yapacak bir şeyi olmayan Babıâli istenen teminatı vermek zorunda kaldı¹⁶. Ancak İngiltere, kendi ayağıyla anlaşma için gelmişken ve zayıflamış olsa da hala etkin olan donanması göz önüne alındığında bu barış teklifi, kaçırılmaması gereken bir fırsattı. Üstelik Rusya'nın anlaşmayı geciktirmesi ve zorluk çıkarması halinde İngiliz gemileri Karadeniz'e geçirilerek bir baskı unsuru olarak kullanılabilirdi¹⁷. Üst üste toplanan meşveret meclisleri ve Kaymakam Musa Paşa ile IV. Mustafa arasındaki görüşmeler de hep bu konu üzerine yoğunlaşmaktaydı. Varılan karar gereği, Sebastiani'ye, Fransa'nın rızası olmadıkça İngiltere ile asla barış anlaşması yapılmayacağı resmen bildirilecek, ancak Rusya anlaşması tamamlanıncaya kadar kimseye duyurulmamak şartıyla İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında barış görüşmelerine başlanacaktı¹⁸. Meşveretten çıkan bu kararın IV. Mustafa tarafından onaylanmasıyla Boğaz Seraskeri İsmail Paşa, İngiliz temsilcisi ile gizli görüşmelerde bulunmakla görevlendirildi¹⁹.

Fransa'nın bu kararı öğrenmesi halinde doğacak olumsuz sonuçlardan korunabilmek amacıyla Sebastiani'ye, İngiltere ile kesinlikle barış anlaşması imzalanmayacağı ancak kendisinin rızası olursa zaman kazanmak amacıyla görüşüleceği bildirilerek onayı alındı²⁰.

İngiltere ile barış görüşmelerini başlatan İsmail Paşa bir yandan da boğazın güvenliğini sağlıyor ve muhtemel bir tehlike karşısında donanmayı Naraburnu'nda teyakkuz halinde tutuyordu²¹. İsmail Paşa ve Arthur Paget arasında yapılan görüşmelerde; eski anlaşmaların yeniden yürürlüğe girmesi, esirler, gemiler ve tüccar mallarının iadesi gibi konular üzerinde duruluyordu. Sonuçta bu maddeler üzerinde anlaşıldı²². Ancak İngiltere temsilcisi anlaşmanın Rusya anlaşması tamamlanıncaya kadar gizli tutulması isteğini, böyle bir yetkisi olmadığını ileri sürerek kabul etmemiş ve hemen ilanını talep etmiştir. İkili arasındaki görüşmelerin tıkanması üzerine uzlaşmanın sağlanabilmesi için devreye Reisülküttap Hâlet Efendi girerek Arthur Paget'le yazışmaya başlamıştır²³. Söz konusu yazışmalarda

¹⁵ BOA., HAT 6916.

¹⁶ BOA., HAT 6915, 52913.

¹⁷ BOA. KK d. 60/5, s. 1.

¹⁸ BOA., HAT 53456

¹⁹ BOA., HAT 53315.

²⁰ BOA., HAT 53202; A.AMD 53/37

²¹ BOA., HAT 53202 .

²² BOA., A.MKT 813/29, TSMA, E. 8702/5.

²³ BOA., HAT 53266.

temsilcinin en çok gündeme getirdiği konu İngiltere baş tercümanı olan ve daha önce Kütahya'ya sürgün edilen Pizani'nin affı ve anlaşma gerçekleştiği takdirde kendisinin nerede ikamet edecekti²⁴. Ancak Hâlet Efendi, Sebastiani nedeniyle rahat hareket edemiyordu. Fransa elçisi sürekli olarak İngiltere temsilcisi ile yapılan görüşmelerden duyduğu rahatsızlığı dile getiriyordu. Yetkisinin olmadığı ve Napolyon'u kızdıracağını bile bile Babiali-İngiltere arasındaki yakınlaşmaya taktik icabı onay verdiğini itiraf etmekle birlikte durumun kendisine yansıtıldığı gibi olmadığı hatta Osmanlı Devleti'nin İngiltere ile tek başına bir anlaşma yapmak niyetinde olduğu iddiasında bulunuyordu. Böyle bir olay vukuunda ise Osmanlı Devleti düpedüz Fransa'ya savaş açmış sayılacaktı. Elçiyi köşeye sıkıştırmak isteyen Hâlet Efendi, Rusya kartını oynuyor ve Fransa'nın arabuluculuğuyla yapılacağı vaat edilen Osmanlı-Rus anlaşmasının hala yapılamamış olmasının kendilerini İngiltere ile görüşmeye mecbur bıraktığını iddia ediyordu. Daha da ileri giderek halk arasında İngilizlerin devlet adamlarının daveti üzerine İstanbul önlerine kadar geldiği dedikodusunun Sebastiani'nin kışkırtmalarından kaynaklandığı imasında bulunuyordu. Üstelik İngiltere sadece eski anlaşmaların yeniden kabul edilmesi teklifiyle gelmişken bunun kabul edilmemesi Osmanlı Devleti'nin politik çıkarlarına da aykırıydı. Zira İngiltere'nin barış teklifine ret cevabı vermek onu adeta savaşa davet etmekte. Hâlet Efendi'nin iddialarını çürütecek cevap bulamayan Sebastiani'ye göre Napolyon'un, uyguladığı başarılı politika sayesinde İngiltere'yi yok olma noktasına getirmişken Osmanlı Devleti'nin barış imzalaması ancak ve ancak düşmanlık olarak nitelenebilirdi. Üstelik Rusya ve kuzey devletleri de Napolyon'la İngiltere aleyhine ittifak halindeydi. Yani İngiltere uluslararası platformda yalnız başınaydı. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin kendisi için hiç bir şekilde tehlike arz etmeyen İngiltere ile anlaşma yapmasının gereği yoktu. İngiltere'nin bu kadar ümitsiz bir halde iken barış yanlısı adımlar atması gayet tabii idi. Ancak İngilizlerin özellikle Osmanlı barışı için bu kadar çaba sarf etmesi sadece Fransa ve Osmanlı Devleti'nin arasında açmak için olabilirdi. Zaten Babîâli Fransa dostluğunda sebat edip İngiltere'ye karşı dirayetli davranırsa İngiltere temsilcisi eli boş dönmek zorunda kalacaktı²⁵.

Sebastiani'nin bu ifadeleri üzerine Hâlet Efendi, İngiltere donanmasının Çanakkale Boğazını kapamasından dolayı İstanbul'a zahire gelmediğini, bu durumun yeni bir ihtilale sebep olabileceğini dile getirerek Babîâli'nin İngiltere'yle anlaşma yapmak zorunda olduğunu açıkça beyan

²⁴ BOA., HAT 53266.

²⁵ BOA., HAT 16195

etmiştir. Sebastiani ise hemen Rusya'dan zahire getirme teklifinde bulunmuştur. Ancak bu teklifi Osmanlı bütçesine çok ağır külfet getireceği gerekçesiyle reddedilmiştir. Ustaca manevralarına rağmen Hâlet Efendi'yi ikna edemeyeceğini anlayan Sebastiani, nihayetinde yine İstanbul'u terk etme tehdidinde bulunmuştur. Hâlet Efendi bu tehdit karşısında her zamanki gibi alttan almak zorunda kalmış ve Osmanlı Devleti'nin hiç bir şekilde Fransa dostluğundan vazgeçmeyeceğini beyan ederek muhatabını yatıştırmıştır²⁶.

Ancak bu görüşmeden iki gün sonra Sebastiani Hâlet Efendi ile yeniden bir araya gelerek İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında anlaşma yapılmayacağına dair kesin teminat verilmesini istemiştir. Hâlet Efendi konunun kaymakam ve şeyhülislam ile görüşülmesi gerektiği şeklindeki yuvarlak ifadelerle elçiyi oylamıştır²⁷. Bu görüşmede de durumu idare eden Hâlet Efendi, Sebastiani'nin İsmail Paşa ile İngilizler arasında görüşme yapıldığını öğrenmesi üzerine çok zor durumda kalmıştır²⁸. Sebastiani, Arthur Paget'ten gelen mektupları kendisine göstermeksizin tercüme ettirmesinden dolayı Hâlet Efendi'yi açıkça İngiliz işbirlikçisi olmakla suçluyordu. Çünkü Sebastiani Hâlet Efendi'ye gönderdiği bir yazıda açıkça onu suçluyordu. Ancak kendisi bir şekilde mektupları görmeyi başarmış ve içeriklerinden Hâlet Efendi'nin İngiltere'yi kandırmak değil müstakil bir anlaşma yapmak amacıyla olduğu sonucuna ulaşmıştı. Bu suçlamada Hâlet Efendi'nin Fransa hakkındaki ifadeleri de en az ele geçirdiği mektuplar kadar ona dayanak noktası sağlıyordu. Çünkü Hâlet Efendi Fransa'nın kadim dostu olan Prusya'yı mahvettiği gibi Osmanlı Devleti'ni de feda ettiğini, bundan sonra Fransa'nın dostluğuna güvenilemeyeceğini dile getirmişti²⁹.

Hâlet Efendi Sebastiani'nin baskısı ve Babiâli'nin baştan beri izlediği politika gereği Arthur Paget'e kesin cevaplar vermemekle birlikte yazışmayı sürdürdü. Boğaz'da bekleyen İngiltere donanması kaptanına son gelişmeler doğrultusunda bir mektup³⁰ ve öngörülen anlaşmanın ne gibi maddeler içereceğine dair bir taslak metin³¹ gönderdi. Söz konusu metinde, 1772 (H. 1186) yılında Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında imzalanan anlaşmanın tekrar yürürlüğe girmesini, senedin imzalanmasından itibaren 31 gün

²⁶ Bkz:aynı belge

²⁷ BOA., HAT 16179

²⁸ TSMA, E 340/19

²⁹ TSMA, E 5178/2.

³⁰ BOA., HAT 54106.

³¹ TSMA., E. 8298/4.

içerisinde İngiltere'nin ele geçirdiği tarihte sahip oldukları tüm eşya ile birlikte Osmanlı topraklarını iade etmesini, yakılan Osmanlı beylik gemilerinin aynıyla tazminini ve iki tarafın da birbirlerinden ele geçirmiş oldukları tüccar gemileri ve eşyaları tamamen ait oldukları taraflara teslimini şart koşuyordu. Hâlet Efendi her ne kadar gönderdiği taslakta yapılacak olan anlaşmanın içeriğini belirlemiş olsa da Babiâli'nin isteği üzerine zaman kazanmak adına çeşitli bahanelerle işi yokuşa sürüyordu³². Mesela İngiltere temsilcisinin görüşmeler için sahile çıkma talebini reddediyor, üzerinde görüşülmesi gereken fazla bir mesele olmadığını ileri sürerek anlaşmanın imzalanacağı bir yer göstermiyordu. Hâlet Efendi'nin bu tavrı diğer bir muhatabı olan İngiltere Donanması Amiral Yardımcısı Sir Thomas Duckword tarafından Osmanlı Devleti'nin hâkimiyet ve nüfuz eksikliği olarak yorumlanıyordu. Osmanlı Devleti tarafından gönderilen ve sulhun esasını teşkil edecek senette bile Sebastiani'nin nüfuzunun hissedildiğini beyan eden Duckword, Babiâli'nin her adımını Fransa elçisinin telkinleri doğrultusunda atmasının vahim sonuçlar doğuracağını ihtar ediyordu. Hâlet Efendi'nin anlaşma üzerinde görüşülecek fazla konu olmadığını ileri sürmesine de bir mana verememişti. Osmanlı Devleti, İngiltere ve müttefiki Rusya'yı büyük bir yenilgiye uğratması halinde ancak böyle davranabilirdi. Duckword kendi tekliflerinde ısrar edeceğini beyan ediyor ve bunda ne kadar ciddi olduklarını göstermek için diğer bir Amiral Yardımcısı olan Sir Thomas Louis'e gönderilen talimatın bir suretini Hâlet Efendiye yollayarak, İngiltere'nin anlaşmaya hazırlanırken Fransa'dan çekinen Babiâli'nin kesin bir karar vermemesinin Osmanlı Devleti'ne zarardan başka bir şey kazandırmayacağı uyarısında bulunuyordu. Ayrıca Arthur Paget'in artık gitmek üzere olduğunu ipuçlarını da veriyordu. Ancak böyle bir durum karşısında Osmanlı Devleti'nin kendisini hayli yıpratana yabancı müdahalesinden kurtulmaya karar verdiği takdirde, görüşmelerin yeniden başlayacağını ifade ederek açık kapı bırakıyordu³³.

Nitekim Amiralin Hâlet Efendi'ye yaptığı bu uyarıdan kısa bir süre sonra Arthur Paget üç gün içerisinde kendisine kesin bir cevap verilmesini istedi. Babiâli'de verilecek cevap için müzakerelerin devam ettiği sırada Boğaz seraskeri İsmail Paşa vefat etti, Paget ise İsmail Paşa'nın yerine yeni birisinin atanmasını beklemeden boğazdan ayrılarak ve Malta'ya doğru yola çıktı³⁴. Ancak bunun ilişkilerin kesilmesi amacı taşımadığını ve İngiltere'nin

³² TSMA., E. 8298/3.

³³ TSMA., E 8298/3; **The Weekly Political Review Of Henry Redhead Yorke From January To June 1807**, s. 334-335.

³⁴ BOA., A. MKT 813/29 ,TSMA, E 8702/5.

kesinlikle Osmanlı Devletine bir düşmanlığı olmadığını Kaptan-ı deryaya³⁵ ve Hâlet Efendi'ye bildirdi³⁶ ve böylelikle görüşmelerin devamına dair açık kapı bıraktı. Hâlet Efendi ise düzelmeye yüz tutan ilişkilerin bu sebeple tekrar bozulmasını önlemek için hemen Arthur Paget'e bir mektup yazmış ve görüşmelerin kesilmediğini ancak İsmail Paşa'nın yerine atanacak kişinin tespitine çalışıldığını belirterek duruma açıklık getirmiştir³⁷.

Osmanlı Devleti ve İngiltere ilişkisinde yaşanan bu olumsuz gelişmeye rağmen Bâbüali sonuçtan oldukça memnundu. Çünkü takip edilen politika sayesinde hem İngiltere hem de Fransa elde tutulmuştu. Üstelik böylelikle Napolyon'un da takdiri kazanılmıştı³⁸ Sebastiani de Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında olası bir anlaşmayı engellediği için bunu bir başarı olarak addetmişti³⁹. Ancak bütün bu olumlu gelişmelere rağmen Babiâli, daha önceki tecrübelerine dayanarak İngiltere'nin her an boğazlara saldırmasından endişe ediyordu. Böyle bir durum karşısında önceki gibi hazırlıksız yakalanmamak için hemen boğazların takviye edilmesi kararı alındı⁴⁰.

Bu sırada Rusya ve Fransa ile yaşanan gelişmeler Osmanlı Devleti'nin istediği yönde gitmiyordu. Rusya Slobozia Mütarekesi'nden sonra yapılacak olan asıl anlaşmayı geciktirebilmek için ağırdan alıyor, sözde arabulucu olan Fransa da buna göz yumuyordu.. Üstelik Rusya'nın mütareke süresi bitene kadar anlaşmayı yapmaması ve sürenin bitiminde hiçbir şekilde kabul edilmesi mümkün olmayan bir teklifte bulunarak savaşı yeniden başlatması da oldukça yüksek bir ihtimaldi. Böyle bir durumda İngiltere'yle de sorun yaşamak işleri içinden çıkılmaz bir hale getirebilirdi.

Babiâli, bu düşüncelerini doğrulayan ve İngiltere'nin büyük bir donanmayı boğaza göndererek Osmanlı Devleti'ni barışa zorlayacağı ve teklifleri kabul edilmediği takdirde boğazdan içeri gireceğine dair duyumlar da alıyordu⁴¹. Bu tehlikenin önüne geçebilmek için askerî hazırlıkların yanı

³⁵ BOA., HAT 53158.

³⁶ BOA., HAT 53348.

³⁷ BOA., HAT 54111.

³⁸ BOA., HAT 13181 A.

³⁹ BOA., HAT 16194.

⁴⁰ BOA., HAT 53189.

⁴¹ Bu duyumlar Boğaz Seraskeri Hakkı Paşa'dan gelen yazılar ve Kalvecioğlu isimli bir tüccarın İngiltere tarafından ele geçirilen gemisinin kaptanının ifadelerinden anlaşılıyordu (BOA., A.MKT 813/29). Bu arada Fransa müttefiklerini zorlayarak limanlarını İngiltere'ye kapamalarını sağladığı gibi İngiltere aleyhinde bildirimler yayınlamalarını temin etmişti. Buna karşılık olarak

sıra diplomatik olarak atağa geçmeğe karar verilmiş ve Londra'ya, barış görüşmelerinin yeniden başlatılması için gizlice bir yazı gönderilmiştir⁴². Bunun yanı sıra İsmail Paşa'nın ölümü üzerine Boğaz seraskerliğine atanan Hakkı Paşa'ya da İngiltere donanmasının boğaz önlerinde görünmesi halinde hemen barış görüşmelerine başlaması için tam yetki verilmiştir⁴³. Böyle bir durum vukuunda ise Hakkı Paşa görüşmelerin kesilmesine neden olarak Fransa ve Rusya'yı gösterecekti. Anlaşma müzakerelerinde daha önce İsmail Paşa ve İngiltere temsilcisinin karara bağladıkları esaslar, aynen kabul edilecek, ancak ilave olarak İngiltere'nin Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını tanıdığına dair bir madde konulacaktı. Tüm bunlar olup biterken Fransa'nın hiç bir şeyden şüphelenmemesi için yine gizlilik ilkesine çok dikkat edilmesi gerekiyordu⁴⁴. Hatta dışarıya bilgi sızması için bu konuyla ilgili ruhsatnamelerin bizzat Reisülküttap Hâlet Efendi tarafından yazılmasına karar verildi. Alınan tüm bu tedbirlere rağmen Sebastiani'nin İngiltere-Osmanlı görüşmelerinin yeniden başladığını öğrenmesi halinde Babıâli'yi, kendisine verilen taahhütlere mugayir hareket etmekle suçlayacağı ve büyük bir gürültü koparacağı aşıkardı. Bu durumda Babıâli tarafından "İstanbul'un İngiliz işgaliyle karşı karşıya kaldığı ve Fransa yardımı gelene kadar iş işten geçmiş olacağından bu yola başvurulduğu gerekçesine" sığınılacaktı⁴⁵.

İngilizler ile barış görüşmelerinin bu şekilde sürdürülmesine karar verildikten kısa bir süre sonra sürpriz bir şekilde Hâlet Efendi Reisülküttaptan azledildi. Azil kararında devletin zirvesinde yaşanan kadro değişikliği kadar⁴⁶ Sebastiani'nin ısrar ve baskıları da etkili oldu.

İngiltere de bazı beyannameler yayınlıyordu. Söz konusu beyannamelerde İngiltere'nin Osmanlı Devleti tebaasından olan Ocaklar, Dobre sahillerinde ve diğer denizlerdeki Osmanlı gemilerini ele geçirerek batıracakları hatta boğaz kalelerine dahi zarar verecekleri belirtilmekteydi (TSMA, E 340/7).

⁴² BOA., HAT 53960. Yazının hangi yolla gönderileceği Babıâli'de ve orduda uzun süren tartışmalara neden olmuştur. (Bkz:BOA., HAT 53803; TSMA, 340/7).

⁴³ TSMA., E 7032/ I

⁴⁴ BOA., A.MKT 813/29

⁴⁵ TSMA., E 340/7

⁴⁶ Hâlet Efendi hakkında şimdiye kadar yapılan çalışmalarda Reisülküttaptan azledilmesindeki en önemli sebebin Sebastiani'nin bu yöndeki ısrar ve baskısı olduğu genel geçer bir bilgi halini almıştır. Ancak yaptığımız son çalışmalar sonucunda Sebastiani'nin baskılarının yanı sıra devletin zirvesindeki dengelerin değişmesinin ve onun hakkında içeriden yapılan oldukça ciddi suçlamaların da etkili olduğu ortaya çıkmıştır. İddialara göre Hâlet Efendi yerini kaybetmek endişesiyle ordunun İstanbul'a dönmesini istemiyordu. Bu yüzden Ruslarla

Elçinin üzerinde en çok durduğu konu Hâlet Efendi'nin İngilizlerle yaptığı gizli görüşmelerdi. Reisülküttap sıfatıyla bu görüşmeleri bir neticeye bağlayamamakla birlikte Fransa'ya rağmen İngiltere ve Osmanlı Devleti arasında bir anlaşmanın yapılması için gayret sarf ettiği ve bu çabasının Babiâli tarafından da el altından desteklendiği meydandadır⁴⁷.

Hâlet Efendi'yi İngiltere'ye yakınlaştıran sebeplerin başında ise Fransa'ya karşı duyduğu güvensizlik yatmaktadır⁴⁸. Fransa'da elçi olarak bulunduğu sürede onları yakından tanıma fırsatı bulan Hâlet Efendi, Napolyon'un Osmanlı Devleti'ne karşı güttüğü siyaseti iyi tahlil etmişti. Yani Fransa'nın Rusya anlaşması da dâhil olmak üzere hiç bir konuda Osmanlı Devleti lehine hareket etmeyeceğini biliyordu. Bu yüzden İngiltere'yle hatta Rusya ile bile Osmanlı Devleti'nin tek başına anlaşma yapması gerektiğini düşünüyordu⁴⁹. Fransa'ya karşı tavrı çok açık olan ve bunu Sebastiani'nin yüzüne açıkça söylemekten çekinmeyen Hâlet Efendi bu sebeplerle İngiltere yanlısı bir politika izlemiştir.

Nitekim zaman Hâlet Efendi'yi haklı çıkarmış, Fransa'nın arabuluculuğuyla gerçekleşmesi öngörülen Osmanlı Rus anlaşmasının yapılamayacağı iyice gün yüzüne çıkmıştır. Fransız elçisi Sebastiani'nin Rusya'nın Eflak ve Boğdan'ı tahliye etmeyeceğini bildirmesi⁵⁰ ve Korfu'nun İngiltere tarafından muhasarası halinde 4000 Fransız askerinin

yapılacak olan barış anlaşmasının imzalanmasını geciktirmek ve savaşın uzamasını sağlamak için elinden geleni yapıyordu. Ayrıca İngiltere ve Rus yanlıları olan Osman Paşazade İzzet Bey ve Mavroziler ile işbirliği yaparak Fransa ile Osmanlı Devletinin arasını açmaya çalışıyordu. Dolayısıyla Hâlet Efendi Ruslarla işbirliği yapmakla hatta Rusların Osmanlı Devleti hakkındaki emellerini gerçekleştirebilmeleri için zemin hazırlamakla suçlanıyor ve devletin menfaatleri icabı azledilmesi gerektiği savunuluyordu. Ancak hemen görevden alınması Sebastiani'nin talebinin kabul edilmesi manasına geleceğinden azil işleminin birkaç gün ertelenmesi gerekiyordu (TSMA., E. 5718/1). Bu iddialar Musa Paşa'nın azliyle Hâlet Efendi'nin de Babiâli'de desteğini kaybettiğini hatta artık istenmediğini göstermektedir. Bu durum aynı zamanda Musa Paşa ve Hâlet Efendi'nin Fransa'ya karşı izledikleri temkinli siyasetin de değiştiğini ortaya koymaktadır. Söz konusu şahıslar iktidarda oldukları sürece Fransa'ya rağmen İngiltere'ye karşı ılımlı bir politika izlemişler ve Rusya ile de Fransa olmaksızın bir anlaşma yapılmasına taraftar olmuşlardır.

⁴⁷ BOA., HAT 54111

⁴⁸ TSMA E. 4171

⁴⁹ BOA., C. HR 1318

⁵⁰ TSMA, E. 504/2.

Arnavutluk üzerinden Korfu'ya nakledilmesini talep etmesi⁵¹ İngiltere ile anlaşmanın en kısa sürede yapılması zorunluluğunu doğurmuş⁵², Hâlet Efendi'nin, azlinden hemen önce davet ettiği⁵³ İngiltere temsilcisi ile barış görüşmelerine başlanmıştır.

Nihayetinde İngiltere'nin dostluğunu kazanmak üzere Hâlet Efendi tarafından atılan adımlar işe yarayarak iki ülke arasında Kale-i Sultaniye anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmanın maddelerine baktığımızda şablonun gizli görüşmelerde karara bağlanmaya çalışan maddelerle hemen hemen aynı olduğu görülmektedir.⁵⁴

Hâlet Efendi'nin İngiltere karşısındaki bu tutumu sadece Babıâli'nin değil daha sonraki süreçte kendisi için de olumlu gelişmelere neden olmuştu. 1811'de Bağdat Valisi Süleyman Paşa'yı idam etmek üzere Bağdat'a giderken yanında İngiliz elçisi Adair'in Bağdat'ta bulunan İngiliz konsolosuna verilmek üzere bir mektubunu da götürüyordu⁵⁵. Bağdat'ı Fransızlara kaptırmak istemeyen İngiltere her ne kadar el altından Süleyman Paşa'yı desteklese de Babıâli'yi de gözden çıkarmak istemiyordu. Bu yüzden söz konusu mektupta Hâlet Efendi'nin Osmanlı-İngiliz anlaşmasında Fransa elçisi Sebastiani'nin tüm engellemelerine rağmen önemli katkılarından bahsedilerek Hâlet Efendi yere göğe sığdırılmıyor ve konsolosun ona elinden gelen yardımı yapmasını isteniyordu. Bu çok önemli mektup sayesinde Bağdat valisi yardım talebine rağmen İngiltere konsolosundan yeterli destek alamamış ve bu durum Hâlet Efendi'nin işini kolaylaştırmıştır. Yani Hâlet Efendi 1807 yılında İngilizlere yaptığı yatırımın karşılığını 4 yıl sonra üstelik hiç beklemediği şekilde görmüştür.

⁵¹ BOA., HAT 53538

⁵² BOA., A. MKT 799/48; KK 60-5 s. 3, 5

⁵³ BOA., HAT 54112

⁵⁴ Krş: TSMA., E. 8298/4., 8702/5; BOA., A.MKT 813/29.,-*Muahedat Mecmuası*, C.I, s.266-270

⁵⁵ Sir Robert Adair , **The Negotiations For The Peace Of The Dardanelles In 1808-1809: with dispatches and official documents**, vol: II, London 1845, p. 314-316.

KAYNAKLAR**Arşiv Belgeleri****Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)**

HATT-I HUMAYUN (HAT) TASNİFİ: 1741, 6915, 6916, 7435, 13181 A, 16154, 16179, 16194, 16197, 16195, 45855, 45918 Ç, 46891, 52913, 53158, 53189, 53202, 53266, 53315, 53348, 53456, 53803, 53960, 54106, 54111, 54114-B, 53538, 54112

BAB-I ASAFİ DOSYALARI MEKTUBİ KALEMİ (A.MKT): 816/14, 813/29, 813/29, 799/48.

BAB-I ASAFİ DOSYALARI AMEDİ KALEMİ (A. AMD): 53/37

KAMİL KEPECİ TASNİFİ DEFTER (KK.d.) 60/5.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (TSMA):

E 340/7, E 340/19, E. 504/2, E. 4171, E 5178/2, E 7032/ I, E. 8298/3, E. 8298/4. E 8702/5.

ADAİR, Robert, *The Negotiations For The Peace Of The Dardanelles In 1808-1809: with dispatches and official documents*, vol: II, London 1845.

AHMED ASIM, *Tarih-i Asım*, C.I, İstanbul 1867.

AHMED CEVDET PAŞA, *Tarih-i Cevdet*, C. VIII, Dersaadet 1309 (ikinci baskı)

BAYSUN, M. Cavid, "Mustafa IV", *İslam Ansiklopedisi, (İ.A)*, C. II, Eskişehir 2001.

CABİ ÖMER EFENDİ, *Cabi Tarihi*, (Haz. Mehmet Ali Beyhan), C.I, Ankara 2003.

ÇAĞLAR, Erol *Mehmet Emin Vahid Efendi'nin Fransa Sefareti ve İngiltere ile Yapılan Görüşmelere Dair Takriri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002.

DAVİSON, Roderic H., "Küçük Kaynarca Antlaşması'nın Yeniden Tenkidî", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, (çev. Erol Aköğretmen), İstanbul 1981.

DERİN, Fahri Çetin "Yayla İmamı Risalesi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, İstanbul 1973.

DRİAULT, *Selim-i Salis ve Napolyon, Sebastiani ve Gardan*, (terc. Köprülüzade Mehmet Fuad) Dersaadet 1329.

EBU BEKİR EFENDİ, *Vaka-i Cedid*, İstanbul 1332.

JORGA, Nicolea, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, (terc. Nilüfer Epeçeli), C.V, İstanbul 2005.

KÖSE, Osman, *1774 Küçük Kaynarca Andlaşması*, Ankara 2006.

MUAHEDAT.MECMUASI, C.I, IV, Ceride-i Askeri Matbaası, 1294.

RESİT, Ahmed, *Haritalı ve Resimli Mükemmel Tarih-i Osmani II Dersaadet 1328*.

SAINT-DENYS, Juchereau de, *Revolutions de Constantinople En 1807 Et 1808*, C.II, Paris 1819.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, "Amedi Galib Efendi'nin Murahhaslığı ve Paris'ten Gönderdiği Şifreli Mektuplar", *Belleten*, C.I Ankara 1937.

-----, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, IV/I, Ankara 1988.

VANDAL, Albert, *Napoleon Et Alexandre*, C.I Paris 1911.

VASIF EFENDİ, *Tarih-i Vasıf*, Milli Kütüphane Mikrofilm Arşivi No: 608, C.II.

Weekly Political Review Of Henry Redhead Yorke From January To June 1807.

YENİDÜNYA, Süheyla, *Hâlet Efendi'nin Hayatı İdari ve Siyasi Faaliyetleri (1760-1822)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2009.